

bari/Adrubari (Förstemann, *Aldt. Namenbuch* I, 84; Aebischer, *Onom.*, 28); així CASALE-ADROARI > *Calaladroair* > *Caaladroéir* > *Caladroer*. Ph. R.

CALAF

Cabdal vila de Segarra, ja pròxima al límit d'Anoia. PRON. MOD.: *kə́laf* 1920, oït a Freixenet i Sta. Coloma de Queralt (Casac.); ho he oït igual a tots els pobles veïns, i allí i a Bna. des de jove. Gentilici: *Calafins*, 1931, a St. Pesselaç; igual a l'ALCat.

Primer apareix a. 1015 com nom d'un puig, que devia ser prop de la vila coneguda, i d'un castell projectat allí mateix. El bisbe Borrell de Vic dona al sacerdot Guillem Sisonm els «pugios *Kalafum, Kalafellum* i *Ferraria*», que afronten per l'E. amb La Llavenera (*Lavinaria*), situat 4 k. E. de Calaf, i amb *Boixadós* i La *Manresana* (poc més enllà); perquè hi faci fortificació «in ultimatum marchiarum finibus» i ho conreï (Font Rius, *C. d. p.*, § 12), és a dir que havent poc abans estat deslliurat dels moros, aquests encara hi serien a la vora.

MENCIONS ANT.: 1040, *Calaph* (Monsalv. xx, 104; 1078 St. Iacobi de *Calaf*, en un doc. que lleigeixo a l'Arx. de Solsona; 1078, *Calaf* (Ripoll Vilamajor, IV, 1); 1088 «infra te. de *Calaf* --- castrum *Calaf* --- afr. austr. Castro Sti. Guilelmi» [Sant Guim], en un altre doc. de Solsona; 1088 *Calaf* (CCandi, *Mi. Hi. Cat.* II, 6); 1113 *Calaph* (*Cart. St. Cugat* III, 23); 1164 id. (Kehr, *Papsturk.*, p. 342); 1196, *Calaf*, ibid. 572; *Calaf, -aph*, en les llistes de parròquies vigatanes p. p. Pladevall, número 218; 1321, *Calaff* (*BABL* v, 12); id. 1359 (*CoDoACA* XII, 54).

És un nom que es repeteix igual, o amb variants, que serà bo començar tenint en compte. En rigor els següents podrien ser succedanis del nostre NL, però més aviat crec que seran repeticions del mateix arabisme de *Calaf*: a Vilanova d'Alcolea (xxxviii, 171.14). Mas d'en *Calaf*, veïnat del te. de Montferri (xlvi, 35. 33, d'on secundari, *Cal Mas-d'en-Calaf* a Vila-rodona xlvi, 31.18). «Un quartó al Pont d'En *Calaf*» en el Llibre de Vàlues de 1398 de CastPna.; fins en aquest, i majorment en el de Montferri, la partícula *En* pot ser interpolació moderna. Pot ser també arabisme directe el cognom *Calaf* a Mall., ja antic i arrelat, p. ex. Gaspar *Calaf*, poeta, defensor del luhisme i conseller dels mercaders; V. les obres, ja a. 1500, en JMBover, *BiEscr. Bal.*, § 194. Un Raimundus de *Calaf* habita a l'Albagés a. 1226 (Font i Rius, § 250).

És important la presència en el *Rept.* d'Eivissa: «Montem q. dicitur geble-*Alcalaf*», lín. 25, cap a la part Nord del límit entre Portmany i Beniçàmid; no sembla que se'n pugui separar el d'una alqueria «*Cariam Alcalaf*», lín. 97, car va entre les del quartó de Beniçàmid.

En el *Capbreu* d'Entença a. 1204, i en el text de c. 1340 apareix el nom alterat per segmentació catalana d'un compost ar. *karm al-Ĥalaf* 'vinya de Ĥalaf',

nom d'un lloc entre Tivissa i Móra d'Ebre: la *-m* ha estat adherida al nom i *kar-* traduït pel cat. *vinya*: «vinya --- a *Malcalaf*» en el text, fº 1r, i «vinea de *Namchalaf*» en el capbreu de 1204 (ed. Palet-R., p. 22), on hi ha hagut, de més a més, dissimilació *l-í* > *n-í* i metàtesi de la *m* (*malk-* > *lamk-* > *namk-*).

També interessan aquí els noms de dues localitats de la zona valenciana central, compostos amb el nom *-calaf* o *-calap*. La semblança entre aquestes dues ha causat moltes confusions. 1) *Benicalaf*, prop de Morvedre, era un veïnat situat a la part Sud de les valls de Segó que ja en el S. XIX havia estat agregat, primer a Benavites i després a Almenara.

2) *Benicalap*, antiga alqueria, que veiem reduïda a raval de la ciutat de València, cap al camí de Burjassot, encara anomenat per la seva església i una plaça (en l'actual distr. 15, segons el «Callejero» de 1963); Mtz. Aloy en la GGRV (vol. I) en dona una fotografia i descripció (pp. 898-899 i n. l. 571). Els fonfons no sols Madoz (atribuint al segon el que Escolano diu de [1]), sinó el mateix SSiv. (p. 111), en afirmar que Benicalap apareix en la variant *Benicalaf*, de la qual cosa no hi ha cap dada ni prova, i agreuja la confusió en identificar-lo amb un *Beniacaf* del *Rept.*, del qual no hi ha notícia posterior; el que és més segur és que *Benicalap* correspon a l'antic *Benicalàpec* del *Rept.*, com ja va dir MtzAloy, seguit per *AlcM* (primera i segona ed.).¹ *Beniacaf* és inconnex, probablement de *caqāb* (Hess, 40b; GGA.).

És raonable, doncs, creure, amb *AlcM*, que en aquella tenim el mossàr. *calàpec* 'tortuga' (*DECat* IV, 276-280), que consta com a sobrenom de persona en textos hispanoàrabs, citats per Simonet (*Glos.* 73-74), i segons *AlcM* també figuraria *Aben Calapag* com a nom d'un moro en el *Rept.* de Mallorca. Aquest, doncs, no ens pot guiar per a l'etimologia de *Calaf* ni de *Benicalaf*. Car de *Benicalaf* no tenim dades anteriors als Ss. XVI-XVII, en què en parla Escolano; el cens de 1609 li trobava sis focs de moriscos, i el de 1602, 20, fonent-lo amb el llogaret immediat *Arap*.² Sobre l'etimologia, s'han donat dades ben errònies si bé àrabi-gues.

No hi ha notícia enlloc de l'existència d'un àr. *kallaġ* 'pastor', suposat per *AlcM*; sí que hi ha hagut un *kallāb* derivat de *kalb* 'gos', del qual voldria partir Asín³ per a *Benicalap*, però aquesta base no podia donar fonèticament més que *-kàleġ* o almenys *-kaléġ*, de cap manera *-calap*.

Ja és menys objectable partir del NP àr. *Ĥalaf* com ho fa Asín per a *Calaf* i *Benicalaf*. Si *AlcM* no ho ha acceptat, potser és tenint en compte que el *ĥ* àrabi sol donar en català *f* (almenys més sovint). Per això jo també havia vacil·lat a acceptar-ho; i també tenint en compte que *Calaf* de Segarra és en latitud molt nòrdica, on els arabismes van esclarrisant-se molt. Però, si no és àrabi què podria ser? No pas llatí (on no hi ha *-f-* intervocàlica) ni pre-romà, car *f* no existeix en ibèric ni basc ni cèltic antic: això ja quasi ens acor-